

Vážení učitelé,¹

dovolte, aby před metodickým pomocníkem JAK NA TO bylo uvedeno OSMERO ZÁSAD pro práci s řadou učebnic *Čeština pro cizince – úroveň A1 a A2, B1, B2*. Zásady jsou poté v textu JAK NA TO blíže vysvětleny, rozvedeny a komentovány. Doporučujeme proto, aby si pedagog vyhledal určité části v metodickém pomocníkově, pokud bude mít zájem se o zásadách dovědět více. Přečtení následujících osmi bodů znamená pro pedagoga 10 minut času. Věříme, že těchto 10 minut času se mnohonásobně vrátí v podobě efektivní a rychlé práce se zmíněnou řadou učebnic.

OSMERO ZÁSAD

PRO PRÁCI S ŘADOU UČEBNIC *ČEŠTINA PRO CIZINCE – ÚROVEŇ A1 a A2, B1, B2*²

1) SEKCE

Každá lekce obsahuje 9 dílčích sekcí: Minidialogy, Slovní zásoba, Dialogy, Gramatika, Čtení + Psaní, Poslech + Psaní, Zopakujte si, Výslovnost, Reálie.

2) SEKCE MŮŽETE VYNECHÁVAT A ŘADIT JE PODLE POTŘEB STUDENTŮ

Učitel může sekce řadit dle svého vlastního uvážení.

Není cílem autorů, aby pedagog pracoval lineárně, tzn. od první sekce (Minidialogy) po poslední sekci (Reálie). Učebnice nediktuje ani nepreferuje určité řazení aktivit. Jeden vyučující může začít lekci částí sekce Gramatika, jiný umístí na začátek Slovní zásobou nebo Minidialogy. Faktorů pro volbu a řazení sekcí je mnoho (národnostní profil skupiny, jazyková úroveň studentů, motivace, zájmy, studijní cíle frekventantů atd.).

3) Z LEKCE VYBÍREJTE, NEDĚLEJTE VŠECHNO

V rámci lekce a jejího naplnění je možné pracovat výběrově. Není nutné s každou skupinou probrat všechny sekce a využít všechna cvičení (určití studenti se např. potřebují koncentrovat na mluvení, jiní na porozumění slyšenému, další na gramatiku atd.). Skupina studentů se znalostí slovanského jazyka se bude pravděpodobně koncentrovat na gramatickou přesnost (Gramatika, Zopakujte si), Asiaté se zaměří na rozmluvení (Minidialogy nebo Slovní zásoba) apod.

4) PRO VŠECHNY NÁRODNOSTI A PRO RŮZNÉ TYPY SKUPIN

Jak bylo v bodě 2 a 3 řečeno, sekce je naplněna velkým množstvím cvičení, aby si učitel mohl vybrat ta, která jsou pro vyučovanou skupinu vhodná (drillová X kreativní cvičení, individuální X skupinová cvičení, cvičení na mluvení X na psaní, cvičení na porozumění X na produkci apod.).

Tento důvod zpracování učebnice je volen mj. proto, že každá národnost a každé složení vyučované skupiny bude k automatizaci určitého jevu vyžadovat jiný typ cvičení a jiné množství cvičení. Tato učebnice je koncipována tak, aby učitel mohl pracovat s tímto

¹ V instrukcích a v klíči učebnice i cvičebnice a v tomto metodickém úvodu užíváme zejména maskulina životného „učitel“ a „student“ v roli generického maskulina, a to především pro jednoduchost a jednoznačnost instrukcí.

² V učebnicích B1 a B2 jsou sice v důsledku vyšších jazykových úrovní určité odlišnosti ve struktuře (např. Psaní je sekcí samostatnou), ale principy uvedených zásad jsou totožné a platné pro celou řadu učebnic.

materiálem při výuce různých národností i typů skupin (cílem je, aby podle dané skupiny pedagog měnil výběr sekcí a cvičení a nemusel si vytvářet vlastní doplňkové materiály).³

5) VYUČOVACÍ ČAS NA SEKCI

Vycházíme ze skutečnosti, že učitel obvykle nevyužije všechna cvičení, která jsou náplní jedné sekce. Tyto sekce (v gramatice dílčí celky sekcí) byly komponovány tak, aby v 90minutovém bloku měly dostatek materiálu skupiny Slovanů nebo skupiny falešných začátečníků (u nich předpokládáme rychlost, v některých ohledech jejich řečové schopnosti a dovednosti přesahují úroveň probíraného učiva, proto v každé sekci poskytujeme velké množství materiálu k upevnění).⁴

6) GRAMATIKA INDUKTIVNĚ I DEDUKTIVNĚ

Učitel si podle skupiny může vybrat, zda bude se skupinou vyvozovat z textů gramatická pravidla (postupuje od sekce Dialogy k sekci Gramatika), nebo přímo prezentuje gramatické pravidlo (sekce GRAMATIKA).

7) MLUVENÍ

Dle této dovednosti se nejmenuje žádná ze sekcí, cvičení na mluvení obsahuje většina sekcí (speciálně se na ně zaměřují např. Minialogy, Slovní zásoba od lekce 6, aktivity na mluvení se v sekcích Čtení + Psaní, Poslech + Psaní, Reálie vyskytují v podobě úvodních a závěrečných cvičení).

8) NÁCVIK POSLECHU S POROZUMĚNÍM A ČTENÍ S POROZUMĚNÍM

Nácvik „čtení“ a „poslechu“ v praxi koncipujeme jinak se Slovanů a jinak s Neslovanů. Bod č. 8 úzce souvisí se zásadou 4.

Pro neslovanské skupiny studentů je možné využívat k nácviku porozumění čtenému i slyšenému sekci Dialogy,⁵ neboť se sekce Čtení + Psaní a Poslech + Psaní mohou jevit jako obtížné. Ze sekcí Čtení + Psaní a Poslech + Psaní doporučujeme po úvodních činnostech (např. opakování/aktivizace lexika, kontrola domácího úkolu) či předposlechových/předčtecích aktivitách (z učebnice či vlastních) zaměřit se jen na jeden text (nikoli na sumu všech prezentovaných textů) a na cvičení odkazující na práci s vybraným textem.⁶ K nácviku porozumění slyšenému lze u této skupiny využít rovněž sekci Minialogy (tato sekce se ke zmíněným cílům užívá zejména při práci se studenty, jejichž mateřština pochází ze vzdálených jazykových rodin, např. s Asiaty).

Naopak slovanské skupiny mají díky blízkosti mateřštiny a češtiny zájem pracovat s „komplikovanějšími“ a delšími komunikáty. Vedle sekce Čtení + Psaní proto doporučujeme využívat k procvičení porozumění čtenému textu rovněž sekci Reálie. Při práci se sekcí Poslech + Psaní se osvědčuje např. poslouchat nahrávku jednou a splnit maximální množství cvičení ze sekce.

³ Jeden z pozorovaných faktorů při pretestacích byl, zda je materiál vhodný pro různé národnosti a skupiny.

⁴ Mluvíme-li o slovanských skupinách, míníme tím i studenty se znalostí flektivního slovanského jazyka.

⁵ Připomínáme bod 6. Sekce Dialogy je tvořena k vyvozování funkce a tvorby probíraných gramatických jevů a zároveň k nácviku čtení a poslechu s porozuměním (k naplnění obou cílů jsou v sekci obsaženy úkoly a k poslechu je k dispozici nahrávka na CD).

⁶ Ke každému dílčímu textu jsou k dispozici aktivity.

JAK NA TO (metodický pomocník)

Vážení učitelé,

JAK NA TO jsou metodická doporučení, postřehy a nápady ke zefektivnění výuky, při níž se využívá učebnice a cvičebnice *Čeština pro cizince úroveň A1 a A2*.

Učební materiál je vhodný:

- pro studenty, kteří chtějí získat (případně upevnit) řečové schopnosti a dovednosti na daných úrovních a následně je systematicky rozvíjet,
- pro studenty, kteří se potřebují připravit na zkoušky na úrovních popsaných ve *Společném evropském referenčním rámci pro jazyky* (dále SERR),
- pro Slováky, pro Neslováky se znalostí flexivního jazyka i pro Neslováky bez znalosti flexivního jazyka,
- pro gramotné studenty,
- pro věkovou skupinu frekventantů od cca 16 let,
- pro jazykově homogenní skupiny, pro skupiny jazykově heterogenní i pro skupiny početně různě velké (vyučující může s určitými úpravami použít tento učební materiál i pro individuální výuku),
- pro úplné začátečníky, pro falešné začátečníky a pro studenty, kteří již dosáhli úrovně A1 a chtějí ve studiu češtiny pokračovat (přeskočí se několik lekcí, viz např. níže u části Postavy příběhu),
- pro studenty, kteří chtějí v češtině dosáhnout úrovně A2.

Zdůrazňujeme **roli učitele**, který díky své praxi zváží řazení jednotlivých sekcí a výběr cvičení pro danou skupinu studentů. Nepředpokládáme, že by pedagog využil s každou skupinou veškerý předložený materiál (učitel vybere z určité sekce vhodné texty a cvičení co do obtížnosti a počtu).

Poukazujeme na skutečnost, že v učebnici **není striktně stanovena ostrá hranice**, kde končí nabývání komunikační kompetence na úrovni **A1** a začíná se s nabýváním komunikační kompetence na úrovni **A2**, orientačně tuto hranici klademe mezi lekcí 5 a 6.

Obsah

Učebnice obsahuje seznam termínů, soupis instrukcí pro práci v hodině a pro porozumění instrukcím v učebnici, **12 lekcí**, klíč. Osvojení náplně lekcí dovede studenta na úroveň A2 podle SERR.

Témata lekcí jsou vymezena především obsahově, v jednotlivých sekcích se studenti seznámí se souvisejícími komunikačními funkcemi (např. navázání kontaktu, omluva, prosba atd.). Do lekce jsou zařazena cvičení s různými (testovacími) technikami, student si během řešení těchto cvičení vytváří, příp. upevňuje, strategie řešení testových úloh různých zkoušek. Této skutečnosti využívají zejména skupiny připravující se na zkoušky.

Sekce

Sekce jednotlivých lekcí jsou strukturovány tak, aby začínaly zahřívacími a jednoduššími aktivitami a končily automatizací komplikovanějších jevů (Gramatika), příp. cvičeními na mluvenou a/nebo psanou produkci (Čtení + Psaní nebo Poslech + Psaní).

V každé lekci jsou zahrnuty následující sekce:

- **Minidiology**: uvedení do tématu lekce prostřednictvím nejzákladnějších komunikačních situací, procvičení realizace jazykových funkcí lekce (např. navázání

kontaktu, omluva, prosba apod.) a základních komunikačních frází, sekce je zaměřena zejména na mluvení, minidiology jsou nahrány na CD,

- **Slovní zásoba:** prezentace slovní zásoby lekce včetně frází a její procvičení,
- **Dialogy:** induktivní přístup k prezentaci gramatických jevů lekce, pro některé skupiny studentů (většinou neslovanské) zároveň zásobník poslechových a čtecích textů se cvičeními,⁷ dialogy jsou nahrány na CD,
- **Gramatika:** sekce obsahuje výklad gramatiky i různé typy cvičení (včetně drillových), deduktivní přístup k prezentaci gramatických jevů lekce,
- **Čtení + Psaní:** čtecí texty a úkoly k nim, sekci završují cvičení na produktivní dovednosti, tj. mluvení a psaní,
- **Poslech + Psaní:** poslechové texty a úkoly k nim, sekci završují cvičení na produktivní dovednosti, tj. mluvení a psaní, poslechové texty jsou nahrány na CD,
- **Zopakujte si:** sekce se vrací formou cvičení ke klíčovému gramatickým jevům předchozích lekcí,
- **Výslovnost:** je dělena do částí procvičujících hlásky nebo hláskové skupiny a souvislou řeč, zejména slovní přízvuk a melodii,
- **Reálie:** jsou nadstavbovou částí lekce, která má za úkol představit život, lidi a zvyky v České republice a českou kulturu i historii.⁸

Několik poznámek k sekcím

- Jak je v OSMERU ZÁSAD řečeno, charakter jednotlivých lekcí umožňuje zvolit vlastní řazení sekcí, neboť sekce jsou koncipovány jako „samostatný“ celek. Tím míníme skutečnost, že je na učiteli, zda chce začít lekci gramatikou, jednoduchou diskuzí na nové téma, seznámením s novou slovní zásobou, prací s dialogem či něčím jiným. V lekci je představeno, procvičeno a v textech užito nové lexikum. Všechny sekce jsou tímto přesně daným lexikem propojeny (výjimku tvoří Reálie a Výslovnost, kde je někdy slovní zásoba širší).
- Sekce byly koncipovány tak, aby jedna sekce (práce na všech úlohách) naplnila **90minutový vyučovací blok** při výuce „rychlých“ skupin (např. slovanských skupin nebo falešných začátečníků). Vzhledem k různorodému profilu skupin opakujeme, že není cílem této učebnice, aby učitel využil veškerého materiálu, neboť musí zohlednit konkrétní profil studijní skupiny. Sekce proto nelze jednoznačně vymezit časově.⁹
- V pretestacích se osvědčilo využít jednu sekci během jednoho vyučovacího bloku (tzn. pokud je hodina věnována čtení, ukázalo se jako efektivní věnovat se v celé jedné vyučovací hodině sekci Čtení + Psaní apod.). Opakujeme, že sekci Dialogy doporučujeme zařadit do hodiny s výukou gramatiky (po Dialogu A bude následovat cvičení ze sekce Gramatika). Cvičení ze sekce Výslovnost je vhodné kombinovat během 90minutového bloku s jinými aktivitami.
- Sekci **Slovní zásoba** naleznou učitelé a studenti jak v učebnici, tak ve cvičebnici. V učebnici je jádro slovní zásoby se zaměřením na komunikaci.

⁷ Sekce POSLECH + PSANÍ vyplynula z pretestací u neslovanských skupin jako obtížná/obtížnější, proto tyto skupiny funkčně nacvičovaly poslech s porozuměním prostřednictvím sekce DIALOGY.

⁸ Tato sekce je koncipována stejně jako Čtení + Psaní, proto je doporučována slovanským skupinám nebo skupinám falešných začátečníků, které preferují práci s obtížnějšími texty.

⁹ Pedagog rozhodne, zda dané sekci bude, nebo nebude věnovat pozornost (případně jak podrobnou pozornost). Je běžné (a funkční), že učitel s určitou skupinou některé sekce zcela vynechává (např. pro Asiaty mohou být příliš těžké Reálie nebo sekce Poslech + Psaní).

- Do lekce 5 je **Slovní zásoba** zpracována jako prezentace a procvičení, neboť s nulovou znalostí češtiny není možné spoléhat na práci se slovníkem, na práci ve dvojicích či skupinách, kde někdo dané slovo již zná a dokáže ho vysvětlit apod. Od lekce 6 se formát práce v sekci Slovní zásoba blíží učebnicím této řady na úrovni B1 a B2 (*Čeština jako cizí jazyk úroveň B1, Čeština jako cizí jazyk úroveň B2*), tj. je zaměřen na sumarizaci slovní zásoby podle tematických celků, na elicitaci již známé slovní zásoby a na procvičení zejména nového lexika pomocí konverzačních cvičení. Slovní zásoba ve cvičebnici hraje od lekce 6 roli především v upevňování slovní zásoby a může sloužit i jako domácí příprava.
- K principům práce se slovní zásobou v lekci viz níže lexikální syllabus.
- Sekce **Dialogy** vždy obsahuje minimálně 3 dialogy, v nichž se v malé míře vyskytují gramatické jevy probírané v dané lekci (tyto jevy je možné využít jako úvod do výkladu gramatiky, viz dále). Přítomnost gramatických jevů nebrání porozumění textu, pedagog tak může k dialogu přistoupit jako k prostředku pro nácvik čtení s porozuměním a nácvik poslechu s porozuměním. Každý dialog je spojen s nahrávkou (na CD), jsou k němu vytvořeny úkoly k porozumění slyšenému a čtenému.¹⁰

Při práci s Dialogy je osvědčenou technikou naplnění následující souslednosti aktivit: poslech textu (zpravidla cvičení 1), čtení textu (cvičení na čtení s porozuměním a na práci s lexikem), následně indukce významu použité nové gramatiky v komunikátu (závěrečné cvičení k dialogu) a přechod k sekci Gramatika.¹¹
- **Gramatika a Zopakujte si** (v učebnici i ve cvičebnici) jsou mj. bohatými zásobníky gramatických cvičení. Učitel si podle typu cvičení, obtížnosti atd. může vybrat ty aktivity, které jsou pro jeho studenty vhodné a potřebné.

Předpokládáme, že vyučující přivítají spíše více cvičení a možnost výběru než jejich nedostatek či tvorbu cvičení vlastních. Upozorňujeme na skutečnost, že doplňování cvičení z jiných materiálů komplikuje upevňování slovní zásoby dané lekce (v lekci se ve všech sekcích vyskytuje pouze probraná slovní zásoba). Shledáváme jako produktivní, aby některá cvičení učitel zadal k domácí přípravě.
- U **Čtení + Psaní** i **Poslechu + Psaní** má první úloha roli předčtecí/předposlechové aktivity,¹² po analýze textů následují úlohy na mluvení a psaní.

Obecně lze říci, že se v případě receptivních dovedností pracuje ve třech fázích: 1) práce před klíčovou aktivitou, 2) činnosti spojené s klíčovou aktivitou a 3) práce po ní. Učebnice poskytuje dostatečný materiál ke všem těmto fázím.
- Obtížnost a délka čtecích i poslechových textů reflektuje práci s rozdílnými cílovými skupinami. Učitel se například může rozhodnout pracovat jen s jedním z textů v sekci **Čtení + Psaní / Poslech + Psaní** nebo naopak (zejména u Slovanů) se může vyučující rozhodnout pro vynechání celé sekce Čtení + Psaní a nahradit ji Reáliemi.
- Sekce **Poslech + Psaní** je jako celek určena především Slovanům. Výuka Neslovanů se pravděpodobně zaměří pouze na jeden z poslechových textů, popř. bude celá sekce vynechána a tato dovednost bude nacvičována prostřednictvím sekce Dialogy (délka, vizuální opora v textu atd.).

¹⁰ Připomínáme možnost pracovat s textem vybraného dialogu jako s komunikátem vhodným k nácviku čtení s porozuměním nebo poslechu s porozuměním.

¹¹ Principem popsané souslednosti je, že se učitel věnuje funkci gramatických jevů, které jsou součástí komunikátu, s nímž bylo pracováno a jež je pro studenta plně srozumitelný.

¹² Z nich je vždy alespoň 1 aktivita na mluvení.

- K principům práce se sekci Výslovnost viz níže Poznámky k sekci Výslovnost.
- **Reálie** představují nadstavbovou sekci a mají sloužit zejména studentům se znalostí slovanského jazyka. Mírně rozšiřují slovní zásobu (je zde obsaženo lexikum, které není uvedeno ve slovníčku dané lekce). Nové lexikum prezentované v Reáliích však nikdy není použito v jiných sekcích knihy, aniž by dříve nebylo představeno ve Slovní zásobě. Vyučují tak mohou bez obav Reálie vypustit nebo z nich vybrat jen ty, které jsou pro studenty zajímavé a přínosné z hlediska tématu, probírané slovní zásoby atd. Vyučující by měli vzít v potaz, že ne všichni studenti jsou seznámeni s fakty námi považovanými za všeobecně známá – je proto vhodné mít připravené další doplňující materiály či aktivity dle znalostí a zájmů vyučované skupiny (např. mapky států, fotografie osobností, hledání informací na internetu atd.).

Lexikální sylabus¹³

- tímto termínem označujeme práci se slovní zásobou v učebnici A1 a A2 (na úrovních B1 a B2 není třeba postupovat tímto způsobem),
 - pro každou lekci je vymezeno přesné množství lexémů, které je uvedeno ve slovníčku na internetu (překlad lexémů do angličtiny, ruštiny),
 - v lekci se pracuje výhradně s probraným lexikem (tzn. v textech, ve cvičeních, ve výkladu se objevuje buď nová slovní zásoba z probírané lekce, nebo se opakují slova z lekcí předešlých, nevyskytují se slova mimo slovníček),
 - tímto způsobem nejen podněcujeme studenta, aby si neustále fixoval vytyčené penzum slov, slovních spojení a frází, ale vycházíme také vstříc skupinám cizinců, jejichž mateřština pochází ze vzdálených jazykových rodin (např. Asiaté). Pro tuto cílovou skupinu je dedukce neznámého lexika nesrovnatelně náročnější (někdy nereálná) než např. pro studenty se znalostí slovanského jazyka.¹⁴ U této skupiny také většinou nefungují tzv. internacionalismy.
- Se Slovany nebo s falešnými začátečníky, kteří tyto potíže nemají, může vyučující naopak využívat sekci Reálie (stejná koncepce jako Čtení + Psaní), která v určité míře vymezené lexikální penzum převyšuje.

Ikony (piktogramy)

- vyskytují se především v sekci Gramatika,
- zobrazují gramatické kategorie jako jmenný rod a plurál,
- zejména v prvních lekcích usnadňují uchopení gramatických kategorií a osvojení jejich názvů,
- lze je vyvěsit vedle tabule a pracovat s nimi, dokud si studenti neosvojí potřebnou terminologii (maskulinum, femininum, neutrum, singulár, plurál atd.).

Instrukce

- základní instrukce jsou uvedeny v učebnici před první lekcí, mají vizuální oporu v obrázku, jsou přeloženy do angličtiny a ruštiny, jejich procvičení se věnuje i sekce Zopakujte si v první lekci,

¹³ Autorkou termínu *lexikální sylabus* je Dana Hůlková Nývltová.

¹⁴ Při pretestacích učebnice B1 učitelé skupin skládajících se zejm. z Asiatů poznamenávali, že se frekventanti na začátku studia češtiny cítili zahlceni neznámou a těžko vyslovitelnou slovní zásobou, v tom důsledku pak nerozeznávali důležité jevy od méně zásadních a nebyli schopni se věnovat jádru probírané lekce a mluvené produkci.

- jsou vedené v metajazyce,
- princip cvičení vysvětluje studentům především příklad (vzor),
- příklady jsou důsledně uváděny u všech cvičení a aktivit a jsou obvykle dostatečně návodné,
- pretestací bylo ověřeno, že v první lekci student-Asiat nerozumí instrukcím, ale díky jejich opakování, jejich neměnnosti (neparafrázují se) a jejich omezenému množství byly instrukce (v kombinaci s příkladem) již v druhé lekci srozumitelné,
- soupis instrukcí před první lekcí a jejich obrazové ztvárnění může pedagog rozvěsit po třídě a odkazovat na ně při vysvětlování aktivit,
- u instrukce „Pracujte s českým materiálem“ v Reáliích je možné postupovat různým způsobem, např. zadat studentům úlohu jako samostatnou práci na doma (např. Slované jsou schopni si materiál vyhledat a zpracovat sami, pak se může výstup ve škole porovnat a komentovat) nebo si učitel určitý (aktuální) materiál vyhledá, dle potřeb dané skupiny upraví a předloží jej skupině (zde se nabízí mj. i využití krátkých ukázek z filmu, reklam apod.).

Postavy příběhu

- jsou prostřednictvím obrázku a jména představeny před první lekcí,
- příběhy pěti hlavních hrdinů se během lekcí rozvíjejí,
- **pro ty, kdo nezačínají od první lekce**: informace o hrdinech jsou shrnuty před lekcí 6 a 7 (Postavy příběhu I a II), tudíž mohou rozvíjející se příběh sledovat skupiny tzv. falešných začátečníků nebo skupiny, které již dosáhly úrovně A1 a přecházejí na tento materiál (přeskočí část učebnice a budou pokračovat podle probraného učiva),
- **pro ty, kdo začínají od první lekce**: do shrnujících textů (před lekcí 6 a 7 – Postavy příběhu I a II) byly o hrdinech přidány nové informace, tak aby byly tyto texty funkční i pro ty studenty, kteří s učebnicí pracují od začátku (proto se položky k slyšenému i čtenému textu zaměřují na ověření informací nových, nikoli již známých z předešlých textů),
- všechny texty mají nahrávky na CD a jsou k nim vytvořena cvičení na porozumění čtenému a slyšenému.

Poznámky k sekci Gramatika

- **děkuju a děkujou**: u sloves III. třídy vzoru kupovat (tj. pro cizince slovesa s infinitivem zakončeným –ovat) pracujeme v 1. os. sg. a 3. os. pl. s tvary progresivními a frekventovanějšími v mluveném jazyce,¹⁵ tj. s tvary „děkuju“ a „děkujou“ (nikoli „děkuji“ a „děkují“). Tyto tvary jsou v současné době považovány spisovné (hovorové).¹⁶

- **zájmeno on/ono**: v první lekci při prezentaci osobních zájmen uvádíme v závorce zájmeno „ono“, pod výkladovou tabulkou vysvětlujeme, že jde o neutrum, ale že v mluvené řeči se užívá „to“.

V akuzativu tohoto zájmena předkládáme formu „ho“ jako formu frekventovanější a progresivní, zatímco závorka s formou „je“ sděluje nižší frekvenci použití této formy.

¹⁵ Viz charakter úrovně A1, A2 a produkovaných textů na těchto úrovních.

¹⁶ Existence tvarů „děkuji, děkují“ je zmíněna pouze v Gramatice u probíraného jevu. V běžné komunikaci je rozlišení kvantity vokálu (i/i) pro cizince komplikované a funkční rozlišování jejich použití přesahuje úroveň A1 a A2, proto na produkci tvarů „děkuji, děkují“ neklademe důraz, a dvojí tvary proto neuvádíme ani v klíči.

- **perfektivní a imperfektivní slovesa:** do lekce 6, kde se probírá vid, upřednostňujeme imperfektiva kvůli užití a trénování přítomného času. Do prezentace kategorie vidu jsou perfektiva do slovní zásoby zařazována:

a) jako součást celých frází (např. *Dáš si něco k pití? Jak se dostanu...? Jak se řekne...?*),¹⁷

b) jako lexém u sloves, u nichž je z komunikačních a frekvenčních důvodů užití perfektiva běžnější (např. zeptat se, pozvat apod.). V těchto případech je nutné, aby tuto skutečnost učitel reflektoval. Např. v lekci 5 ve cvičení na genitiv (instrukce *Pracujte podle vzoru*) se objevují věty jako např. „zeptám se kamaráda, zeptám se dědečka“. V tomto případě není explicitně řečeno, že se jedná o čas budoucí. Doporučujeme proto, aby si učitel tyto výjimečné výskyty budoucího času poznamenal a k užitým větám se vrátil v lekci 6, jež se videm a slovesnými dvojicemi s odlišným videm zabývá.¹⁸

- **představení pravidla a jeho opakování:** gramatické pravidlo vysvětlujeme, a pokud tentýž úkon musí student provést v dalších (analogických) případech, pravidlo jednou zopakujeme.

Například v lekci 3 upozorňujeme při výkladu akuzativu na zánik kořenového -e-, jež je součástí slova v 1. pádě (např. slovo *pes*). Toto pravidlo je v podobě poznámky pod tabulkou připomenuto při výkladu genitivu v lekci 5. V následujících lekcích se k dané problematice nevracíme, ale jev cíleně zařazujeme do cvičení.

- **ikony:** do lekce 5 využíváme ikony pro jednodušší pochopení osobních zájmen nebo gramatických kategorií (jako je jmenný rod a číslo).

Pretestace potvrdily, že ikony usnadňují pochopení gramatických kategorií zejména frekventantům s mateřštinou ze vzdálených jazykových rodin (např. Asiaté).

Ikony jsou jednoduché a jednoduše reprodukovatelné, proto je učitel může malovat na tabuli během výuky (může se tak nahradit použitím metajazyka při výkladu gramatiky).

- **induktivní a deduktivní přístup ke gramatice** viz výše (Několik poznámek k sekcím – Dialogy)

- **nominativ plurálu maskulin životných, lokál plurálu, dativ plurálu a instrumentál plurálu:** v lekci 11 a 12 jsou uvedené pády prezentovány, jejich výklad je zúžen jen na flexi substantiv a ukazovacích zájmen (u N pl. Mž přidáváme i posesivní zájmena). K zařazení těchto pádů v množném čísle a k simplifikaci jejich prezentace nás vedly následující důvody:

a) potřeba představit všechny pády na úrovni A2,

b) potřeba zajistit návaznost na učebnici na úrovni B1 (více viz níže Návaznost na učebnici B1).

Rozhodnutí pro zahrnutí zmiňovaných pádů v plurálu do učebnice podpořily tyto 3 skutečnosti:

a) studenti jsou z předešlých lekcí seznámeni jak s funkcí nominativu, lokálu, dativu i instrumentálu, tak se základními slovesnými vazbami (prezentace se pak zužuje pouze na formu),

¹⁷ Z metodických důvodů se vyhýbáme situacím, v nichž by se ve cvičení na konjugaci (na úrovni A1 nebo A2) vyskytovaly vedle sebe tvary času přítomného a prostého budoucího, aniž by se upozorňovalo na vidové dvojice a produkci dvou časů.

¹⁸ Od lekce 6 je sloveso ve slovníčku prezentováno ve slovesné dvojici s odlišným videm, např. *zvat/pozvat, ptát se/zeptat se*.

- b) předpokládáme, že frekventant v těchto pádech v plurálu zvládne „pouze“ flexi substantiv,¹⁹
- c) v učebnici a ve cvičebnici na úrovni B1 se deklinaci všech pádů věnuje dostatek prostoru. Ve cvičebnici B1 je znovu prezentována a procvičena celá deklinace,²⁰ tudíž studenti, kteří budou ve studiu češtiny pokračovat na úroveň B1, se budou danému jevu ještě dostatečně věnovat.

Poznámky k sekci Výslovnost

- **dělení:** Sekce Výslovnost je dělena do částí A–D: hlásky, hláskové skupiny, slovní přízvuk a melodie.²¹
- **nácvik hlásek a hláskových skupin:** Student trénuje zejména percepce a produkci kvality a kvantity vokálů a skupin souhlásek, např. znělostních párů, sykavek, dvojice r – l. Zvukový materiál prezentuje některá základní pravidla hláskových změn, např. ztrátu znělosti na konci slova před pauzou a asimilaci znělosti.
- **cvičení 1–3 v části A a B:** Cvičení 1 jsou prvotně poslechová (materiálem jsou nejčastěji jednotlivá slova nebo dvojice slov). Ve cvičeních 2 student poslouchá a opakuje (jednotlivá slova, slovní spojení i celé výpovědi). Cvičení 3 obsahují další aktivity – student doplňuje hlásky podle nahrávky, vybírá slovo, které slyšel, rozlišuje, která z dvojice hlásek (např. v/f, n/ň...) zazněla, doplňuje diakritická znaménka.
- **ne/známá slovní zásoba:** Vzhledem k nutnosti představit a procvičit daný zvukový jev byla ve cvičeních 1 (do lekce 7)²² a ve cvičeních 3 použita i neznámá slovní zásoba. Cvičení 2 a části C a D jsou kompletně založeny na známé slovní zásobě.
- **tempo nahrávek:** Sekce Výslovnost byla vzhledem ke svému účelu záměrně namluvena v celkově pomalejším tempu, čímž je také vytvořen určitý kontrast k sekci Minidialogy a Dialogy, které jsou od první lekce namluveny v tempu přirozeném. Dvojí tempo bylo v sekci Výslovnost cíleně využito ve cvičeních při nácviku souvislé výpovědi nejdříve ve velmi pomalém tempu a poté v tempu přirozeném.

Návaznost na učebnici B1 (lekce 11 a 12)²³

¹⁹ Výklad sice obsahuje informace týkající se i ukazovacích zájmen (v případě N pl. Mž poukážeme i na flexi posesivních zájmen), ale očekáváme, že student-cizinec bude produkovat především tvary substantiv v daných pádech.

²⁰ V B1 se pády neprobírají jako nová gramatika, která je součástí prezentovaného učiva (učebnice). Kategorie pádu je v učebnici B1 zařazena do sekce Zopakujte si a do sekce Dialogy. Forma ve všech pádech i funkce všech pádů je opětovně vysvětlena a rozšířena ve **cvičebnici B1**.

²¹ Části A a B se věnují procvičování hlásek a hláskových spojení. Části C a D procvičují jevy souvislé řeči, zejména slovní přízvuk (včetně kladení přízvuku na jednoslabičnou předložku) a melodii (s důrazem na odlišení melodie oznamovací věty a zjišťovací otázky a správnou melodii otázek obecně). Text ve cvičeních C a D vychází z textu sekce Minidialogy a Dialogy dané lekce. Sekce Výslovnost tak přispívá k fixaci správné zvukové podoby užitých frází. Názvy částí výslovnostní sekce vycházejí z jevu, který je prvotně procvičován, nicméně předkládaný materiál lze využít i pro procvičování jiných jevů, např. pro procvičování kvality vokálů lze snadno použít i texty zaměřené na určitý souhláskový jev.

²² Části A a B.

²³ Závěrečné lekce *Češtiny pro cizince – úroveň A1 a A2* mj. posilují návaznost na učebnici *Čeština pro cizince – úroveň B1* (Boccou Kestřánková, M., Kopicová, K., Šnidaufová, G., 2010).

Uvědomujeme si, že lekce 11 a 12 do jisté míry přesahují deklarovanou úroveň. Děje se tak především proto, že v nich reflektujeme návaznost na učebnici na úrovni B1 a praktické připomínky a požadavky učitelů-praktiků.

Důvody pro mírné přesahování úrovně shrneme v následující body:

- návaznost na učebnici na úrovni B1: na této úrovni je schopnost učení se jazyku již jiná než na úrovních podprahových (tj. A1 a A2), proto např. dochází v lekcích 11 a 12 i k mírné změně v práci se slovní zásobou, neboť ta se již neváže naprosto striktně na slovníček dané lekce, jak je tomu v lekcích 1–10, ale ve velmi omezené míře vymezené penzum slov, slovních spojení a frází překračuje,
- praktické připomínky a požadavky učitelů-praktiků: některé gramatické jevy v těchto v lekcích 11 a 12 úroveň přesahují, neboť pedagogové považují tyto jevy ve vyučovací praxi za zásadní pro naplnění základních komunikačních potřeb a cílů cizinců. Dále byly do učebnice zařazeny jevy, které jsou potřebné k tomu, aby se snáze pracovalo s texty učebnice na úrovni B1,
- v sekci Gramatika v lekcích 11 a 12 však prezentujeme gramatické jevy maximálně stručně a odkazujeme na stejnojmennou učebnici na úrovni B1, kde je ve cvičebnici daná gramatická oblast zopakována a rozvedena do šíře dané úrovně,

Návaznost celkové koncepce učebnice A1 a A2 a učebnice B1:

- v důsledku charakteru úrovně A1 a A2 byly v celkové koncepci provedeny tři zásadní změny:
 - 1) zavedení lexikálního sylabu, viz poznámka Lexikální sylabus,
 - 2) prezentace slovní zásoby – sekce Slovní zásoba je stejně konstruována jako v učebnici B1 až od lekce 6 je, více viz Několik poznámek k sekcím (bod Slovní zásoba),
 - 3) zařazení určitých nespisovných prvků do textů (viz níže Spisovnost/nespisovnost).

Spisovnost/nespisovnost

- komunikáty pro úroveň A1 jsou tvaroslovně vedeny výhradně ve spisovné češtině,²⁴
- nespisovnost se v učebnici A1 a A2 vyskytuje výjimečně v závěrečných lekcích (například v Poslechu + Psaní v lekci 12) a týká se zejména obecné češtiny,
- důvodem (výjimečného) **zařazení obecněčeských prvků** je především následující:
 - a) vysoká **frekvence** výskytu těchto prvků v mluvené češtině,
 - b) **interdialektický charakter** obecné češtiny (uvědomujeme si, že SERR pracuje s dialekty až na vyšších úrovních, přesto tyto prvky v minimální míře zařazujeme, upozorňujeme na ně a vedeme studenty, aby si nespisovnost uvědomovali),
 - c) **návaznost na učební materiály této řady**, neboť nespisovné prvky (a transformace nespisovných výpovědí do spisovnosti) jsou zařazeny do učebních materiálů této řady pro úroveň B1 a B2 (v nich se vyskytují zejména v sekcích Minialogy a Poslech).

²⁴ V určitých případech (zejm. při použití částic a citoslovců v neformálních dialozích) se v omezené míře vyskytují nespisovné lexémy, které jsou adekvátní dané komunikační situaci a v mluvené češtině se frekventovaně vyskytují (např. pozdrav čau).